

Jaarplan 2019

Verantwoorde Glastuinbouw:
morgen groeit vandaag

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1. Visie en missie	3
2. Kernwaarden	4
3. Organogram	5
4. Arbeid	6
5. Energie	9
6. Plantgezondheid	12
7. Water & Omgeving	14
8. Ondernemersnetwerk	17
9. Regio	18
Bijlage	
Speerpunten Plantgezondheid	21

Inleiding

Een lang gekoesterde wens is dit jaar werkelijkheid geworden. 2019 is het geboortjaar van Glastuinbouw Nederland. Een historisch moment, vanaf nu heeft de sector één landelijke sectorale belangenbehartigingsvereniging. Hierin werken wij samen met LTO Noord, ZLTO, LLTB en LTO Nederland voor de intersectorale en internationale belangenbehartiging. De vereniging heeft een nieuwe bestuur en een ledenraad, die de zeven regio's vertegenwoordigen, aangesteld.

Meer invloed en betrokkenheid van de leden zijn het belangrijkste doel van deze nieuwe stap. Vanaf nu wordt bij strategische beleidszaken uw mening, via een online consultatie, gevraagd. Dit is ook geborgd in de statuten.

Als glastuinbouwondernemer bent u dagelijks bezig met de exploitatie van een gezond, groen en toekomstgericht bedrijf waarin u producten teelt, die bijdragen aan een gezondheid en welzijn van mensen. Door innovatie zijn kassen op weg gesloten productie-ecosystemen te worden, oftewel een circulaire kas. Zo werkt u aan een duurzame samenleving. Wij hebben de aarde slechts in bruikleen en willen deze veilig achterlaten voor toekomstige generaties.

De samenleving profiteert van innovaties, die de glastuinbouwsector ontwikkelt. U werkt alternatieve energiebronnen, waarmee ook woningen worden verwarmd. We vangen regenwater op in buffers om wateroverlast in woonwijken bij hevige regenval te voorkomen. Ontwikkelingen, die van groot belang zijn voor de verduurzaming van Nederland. U levert hieraan een bijdrage, mag daar trots op zijn, maar draag dit verhaal ook uit. Laat uw omgeving het belang van de glastuinbouw zien, zo creëren we meer begrip en ruimte om te ondernemen.

Met Kennis in Je Kas (Kijk) en het programma Verantwoorde Glastuinbouw blijven wij als sector investeren in de verdere vergroening en verduurzaming van de glastuinbouwsector. Zo werken wij samen met u aan de uw toekomst en aan een maatschappelijk gewaardeerde sector. In het jaarplan 2019 staan de doelstellingen per thema beschreven. Wij rekenen op uw betrokkenheid!

Ruud Paauwe
Directeur Glastuinbouw Nederland

1. Visie en missie

Glastuinbouw Nederland is de verkorte statutaire naam van LTO Glaskracht Nederland. Hierin werken LTO Noord, ZLTO en LLTB samen op de thema's Arbeid, Energie, Plantgezondheid, Water & Omgeving aan beleidsbeïnvloeding en innovatieprogramma's ten behoeve van het ondernemersnetwerk.

Visie

De Nederlandse glastuinbouw is een krachtige en innovatieve sector. Nederlandse tuinders telen op een verantwoorde manier groenten, bloemen en planten ter bevordering van de gezondheid en het welzijn van consumenten in heel Europa en daarbuiten. Zij zijn in staat om de wensen van consumenten, milieueisen en economie te verenigen in hun bedrijfsvoering. In de beschermende omgeving van de kas gebruiken zij al het goede van de natuur optimaal, houden zij ziekten en belagers buiten de deur en sluiten zij milieubelastende reststromen uit. Ook werken zij met zorg aan de arbeidsomstandigheden van hun personeel.

Glastuinbouw Nederland verenigt en ondersteunt glastuinbouwondernemers hierin met als belangrijkste activiteiten lobby richting de landelijke, provinciale en regionale overheden, het aanjagen kennisontwikkeling en het inspireren van ondernemers door kennisuitwisseling.

Missie

Werken aan een verantwoorde glastuinbouwsector met optimale ondernemersvoorwaarden voor dé leden is onze uitdaging. Wij zorgen voor collectieve oplossingen voor een verantwoorde, financieel gezonde en toekomstbestendige sector. Dit doen we door te anticiperen op externe toekomstige ontwikkelingen en van ons te laten horen in het publieke en politieke debat. Hierin stellen wij de belangen van onze leden centraal. Zo dragen we bij aan een sterk ondernemersklimaat, een gezonde en internationaal sterke glastuinbouwsector.

2. Kernwaarden

Samen

Wij initiëren, stimuleren en faciliteren collectieve kennisontwikkeling en -uitwisseling ter verbetering van de bedrijfsvoering van onze leden. Dit doen we **samen** met ondernemers, telersverenigingen, toeleveranciers en onderzoeksinstellingen.

Effectief beïnvloeden

In onze actieve lobby richting overheid, politiek en maatschappelijke organisaties **beïnvloeden** we **op een effectieve manier** beleidsmakers waardoor onze leden optimaal kunnen ondernemen. We bouwen aan relaties en openen deuren die voor anderen gesloten blijven.

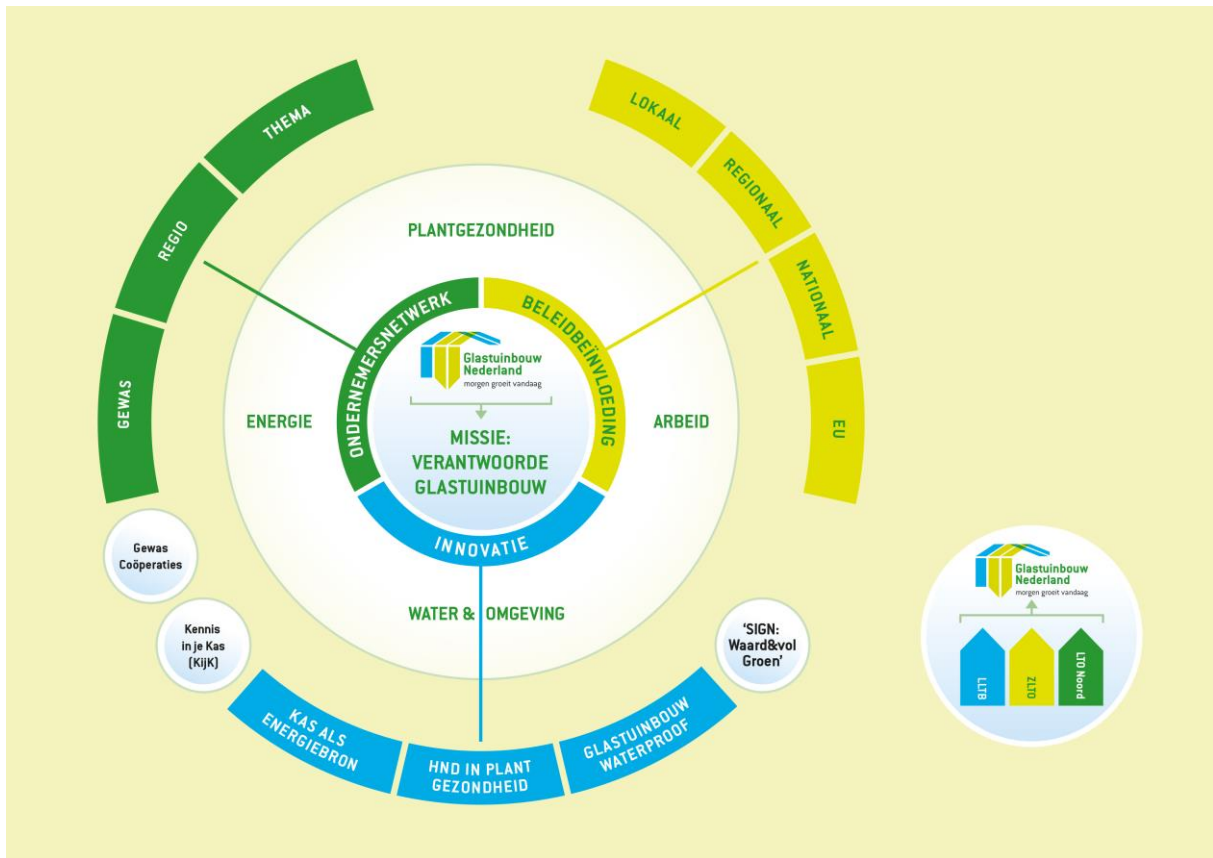
Alert

Gemotiveerde en kundige medewerkers en bestuurders bereiken resultaten samen met de aangesloten leden. Zij houden elkaar **alert**. De ondernemers in ons netwerk vormen onze voelsprietten in de praktijk.

Inzicht

Glastuinbouw Nederland biedt haar leden onafhankelijk **inzicht** in actuele relevante ontwikkelingen die nu of in de toekomst spelen binnen en buiten de glastuinbouwsector.

3. Organogram

4.Arbeid

Werknemers werken liever bij een goede werkgever dan een slechte werkgever. De definitie van een ‘goede werkgever’ verschilt per werknemer. De één wil betekenisvol werk doen met ontwikkelmogelijkheden en diversiteit. De ander wil leuk werk in een goede sfeer tegen een aardige vergoeding. In een duurzame werkrelatie sluiten de behoeften van werknemers aan bij het werk en bij de aard van het bedrijf. Glastuinbouw Nederland onderkent de wezenlijke verschillen tussen ondernemers onderling én tussen werknemers. Die verschillen komen dit jaar tot uiting in meer gedifferentieerd, op situaties toegesneden arbeidsmarktbeleid.

Omgekeerd is er een groot verschil in het type werknemers dat bedrijven nodig hebben. Ondernemingen gericht op kostprijsbeheersing hebben voor teeltwerk, zoals oogsten en gewasverzorging, behoefte aan betaalbare en flexibele krachten. Ondernemingen die werken in markten waarin relaties zwaarder wegen dan de laagste prijs vullen ‘goed werkgeverschap’ anders in. Bijvoorbeeld met ontwikkelmogelijkheden voor medewerkers, diversiteit in werkzaamheden en andere arbeidsvoorwaarden. Daarom zijn er verschillen in de wijze van boeien en binden van medewerkers. Het is nodig het ene type werk anders te positioneren dan het andere type werk.

Goed werkgeverschap begint bij eerlijke en transparante voorlichting bij de werving, zodat de werkelijkheid aansluit bij het voorgespiegelde beeld. Werknemers in elk type bedrijf kunnen ambassadeur voor dat werk en bedrijf worden als de werkelijkheid aansluit bij de verwachting. Of die overtreft. Het omgekeerde geldt ook: als de werkelijkheid de verwachting niet benadert, is dat een recept voor een mislukt imago.

Werving

De krapte op de arbeidsmarkt is merkbaar. Hoewel sprake is van steeds verdergaande automatisering, mechanisering en robotisering is ook behoefte aan een groot aantal praktisch ingestelde medewerkers. Veel arbeidsmigranten vervullen deze functies. Daarnaast groeit door schaalvergroting en internationalisering het aantal functies op het terrein van techniek, logistiek, HR, pr en marketing en onderzoek. Glastuinbouw Nederland zet zich in voor het interesseren van mensen buiten de sector voor een baan in de glastuinbouw.

Lobby

Flexibele arbeidsverbanden zijn in onze sector veel voorkomend. Om onze internationale concurrentiepositie te kunnen behouden en te verstevigen wordt in 2019 een stevige lobby gevoerd om het beprizen van flexarbeid tegen te gaan en het behoud van arbeidsmigranten te bevorderen.

Pr en promotie

Met onze producten dragen we bij aan de gezondheid, het geluk en het welbevinden van mensen. We bieden oplossingen voor maatschappelijke opgaves zoals gezondheidszorg en wereldvoedselproblematiek. Ook biedt het werk in onze sector een verrijking doordat je in contact komt met verschillende culturen. In 2019 is de focus gericht op het verbeteren van de reputatie van de sector met de genoemde aspecten bij diverse doelgroepen. Specifiek willen we acties ontwikkelen op grond waarvan het resultaat is dat kinderen en jongeren ambassadeur voor de sector worden. Waarbij we de uitstroom van jongeren tussen de 15 en 24 jaar willen terugdringen.

Goed werkgeverschap

Op alle bedrijven is professioneel HRM-beleid, met focus op duurzame inzetbaarheid, naleving van de cao, een veilige werkomgeving en regulier overleg met de personeelsvertegenwoordiging, noodzakelijk. Glastuinbouw Nederland ontplooit in 2019 activiteiten gericht op het bieden van handvatten aan ondernemers om het goede werkgeverschap invulling te geven. Ook worden werknemers gestimuleerd zichzelf te ontwikkelen om enerzijds mee te kunnen groeien met de ontwikkeling van de onderneming en anderzijds voor zichzelf. Zo stimuleren we een leercultuur in de sector.

Arbeidsmarkt en Onderwijs

Onderwijs is om meerdere redenen van belang. In 2019 ligt de focus op een regionale uitwisseling van alle initiatieven op dit terrein. Ook het versterken en het aanbrengen van de relatie tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen op alle niveaus is een speerpunt. We willen nieuwe vormen van onderwijs onderzoeken om het onderwijs aantrekkelijk en vernieuwend te maken. Ook willen we oplossingen zoeken om het onderwijs minder versnipperd aan te bieden. Het concept van het World Horti Center (WHC) wordt als voorbeeld gezien om de mogelijkheden daarvan te onderzoeken op meerwaarde daarvan voor andere regio's.

Arbeidsmarkt van de toekomst

Door alle ontwikkelingen verandert niet alleen het aanbod van functies, maar ontstaan ook nieuwe functies binnen de Circulaire Kas. In 2019 wordt onderzoek gedaan naar deze toekomstige functies. Dit als input voor beleid en activiteiten in volgende jaren.

Bekijk [hier](#) het 6 speerpuntenplan Arbeid.

5. Energie

Nederlandse glastuinbouwbedrijven dragen in grote mate bij aan het verminderen van de CO₂-uitstoot. Het komende decennium wordt dit verder versneld als aandeel in het Klimaatakkoord 2030. Deze inspanning vergt een gemoderniseerde [Meerjarenafspraak Energie](#) voor de periode 2020-2030, uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van een in 2019 op te richten transitiecollege Kas als Energiebron.

Glastuinbouw Nederland en het ministerie van LNV bouwen voor de Klimaatafspraken voort op het langjarige, succesvolle innovatieprogramma [Kas als Energiebron](#). Met in 2019 meer focus op toepasbare bedrijfs- en teeltkennis voor ondernemers en specialisten over energiebesparing en duurzame energie in het project [Glastuinbouw Fossielvrij](#).

Van (inter)nationaal naar lokaal

De energietransitie gebeurt op lokale en regionale schaal. Daarom werkt Glastuinbouw Nederland met twee gespecialiseerde procesmanagers in een groeiend aantal gebieden met ondernemers aan transitieplannen en de realisatie daarvan. In 2019 willen we een landelijke dekking bereiken.

Met de Greenports wordt een intensieve samenwerking tot stand gebracht voor een gebiedsaanpak van de energietransitie van glastuinbouwclusters en glastuinbouwbedrijven in heel Nederland, verbonden aan het Klimaatakkoord en het (inter)nationaal klimaat- en energiebeleid. Binnen de gebiedsaanpak worden de lokaal en regionaal toepasbare fossielvrije alternatieven voor aardgas ontwikkeld.

Samen met andere sectoren

Ook samenwerking met andere sectoren en grote overheid gelieerde bedrijven, zoals Gasunie, Energiebeheer Nederland, Shell en Vereniging Afvalbedrijven wordt ingezet om onze ambities te realiseren. Glastuinbouw Nederland werkt aan ontsluiting van daar aanwezig kennis en financiële mogelijkheden voor de glastuinbouw. Met de inbreng van deze bedrijven kunnen onder meer warmtenetten, restwarmte, CO₂-voorziening en geothermie sneller grootschalig en betaalbaar worden.

Investeringsrendabel maken

Glastuinbouw Nederland zet zich daarnaast in voor goed passende subsidieregelingen om energiebesparing en duurzame energie rendabel te maken. Deze inzet richt zich op de EHG en de MEI-regeling vanuit Kas als Energiebron, de SDE+ en de verbrede SDE++ vanaf 2020,

de garantieregeling aardwarmte, en de fiscale regelingen zoals EIA, MIA, VAMIL en Groenlabelkas.

Grootschalig gebruik van aardwarmte is voor de glastuinbouw een hoofdonderdeel in de energietransitie. Een innovatieprogramma geothermie is nodig om deze energiebron minimaal de helft goedkoper te maken, zodat geothermie een concurrerende optie blijft ten opzichte van alternatieven.

Duurzame CO₂-voorzieningen

Voor de glastuinbouw moet de beschikbaarheid van externe CO₂ gelijke tred houden met de omschakeling naar alternatieve warmtebronnen. Daarom sturen we aan op zekerheid over externe beschikbaarheid van ca. 2,4 megaton per jaar, uiterlijk in 2040. Hiervoor wordt een actieplan uitgewerkt. CO₂ afvangst bij afvalenergiebedrijven is een belangrijke optie. In 2019 is de haalbaarheid hiervan bekend en is ook duidelijk of de rijksoverheid dit ondersteunt. Uit buitenlucht gewonnen CO₂ is een andere kansrijke toekomstige bron en is een innovatieve ontwikkeling die we ondersteunen vanuit het programma Kas als Energiebron. Technisch al mogelijk, maatschappelijk van groot belang, maar nog wel te duur.

Opt out ETS

In 2019 willen we in samenwerking met het Rijk en in afstemming met de grootste glastuinbouwbedrijven inzetten op maximale uittreding (opt-out) uit het EU-ETS-systeem. Met industriële leveranciers van fossiele CO₂ en de overheid willen we tot afspraken komen om de lange termijn voorziening van deze CO₂ veilig te stellen en zo spoedig mogelijk te vervangen door duurzaam geproduceerde CO₂.

Biomassa van lokale oorsprong

De groeiende weerstand van o.a. provincies en gemeenten tegen biomassa als alternatieve verwarmingsbron is een zorgpunt. Discussie over de duurzaamheid en de uitstoot van NO_x en fijnstof liggen met name ten grondslag aan deze weerstand. Glastuinbouw Nederland begrijpt de zorg en wil in overleg tot een oplossing komen voor gebruik van biomassa van lokale oorsprong als geschikt alternatief voor aardgas.

Dynamische nettarieven

De tariefstructuur voor de transportkosten van elektriciteit en aardgas belemmeren de energietransitie. Dit wordt algemeen erkend. Glastuinbouw Nederland zet zich, onder meer via het Klimaatakkoord 2030, in voor de ontwikkeling van dynamische nettarieven.

Hiermee wordt bestaande netcapaciteit maximaal benut om flexibel en efficiënt de inkoop en het transport van elektriciteit en (aard)gas in te zetten aansluitend op de productie en vraag naar duurzame energie.

6. Plantgezondheid

Bij Plantgezondheid is het van belang om zowel te werken aan de korte alsmede aan de lange termijn doelstellingen. De behoefte aan oplossingen voor de korte termijn staat de ambitie voor de lange termijn geregeld in de weg. Het wegvallen en ontbreken van passende oplossingen voor de kwalen van vandaag bedreigt vaker de continuïteit van teelten en bedrijven. Glastuinbouw Nederland zoekt binnen de steeds beperktere wettelijke bepalingen naar mogelijkheden om teelten te beschermen. Dat voortdurende zoeken stuit van buiten op veel onbegrip. Voor de leden is het urgent en heeft het maximaal draagvlak. Richting 2030 met landelijke ambities vraagt dit om heldere bestuurlijke keuzes.

Weerbare teelt

Weerbare planten en gewassen in robuust weerbare systemen zijn de basis voor plantgezondheid. Effectieve laag-risico middelen met lage milieulast ondersteunen de plant in een weerbaar systeem gecombineerd met biologische bestrijders. Ondernemers leren hoe ze in dergelijke systemen kunnen werken. Glastuinbouw Nederland draagt daaraan bij met gewasactieplannen in veel gewassen: glasgroenten, snijbloemen en potplanten. Bij veel siergewassen heeft de hele plant sierwaarde. Het is heel moeilijk om de hele plant van wortel tot bloem vrij te houden van zichtbare aantastingen. En toch is dat wat de consument vraagt, terwijl de wetgever en consument via hun instituties tegelijkertijd de beschikbare middelen inperken. Glastuinbouwondernemers ervaren die spagaat en hebben grote moeite om daar mee om te gaan en hun weg in te vinden. Realiteit is dat een groot deel van de nu in de EU toegelaten werkzame stoffen de komende drie jaar verdwijnt. Vanuit de EU komen sporadisch en traag een beperkt aantal laag-risico middelen beschikbaar. De glastuinbouwsector moet dus versneld naar andere oplossingen, terwijl de tuinbouwpraktijk gisteren en vandaag schreeuwt om legale middelen en maatregelen.

Healthy plants, healthy planet

Onder deze naam vragen Glastuinbouw Nederland en LTO Nederland de overheid bij te dragen aan een ambitieus innovatieprogramma bedoeld om in alle plantaardige teelten alternatieven voor chemische gewasbescherming te vinden en implementeren. Met die veranderingen wil de glastuinbouw zich tot 2030 nog meer verbinden met de natuur en de omgeving.

De aanstaande visie Plantgezondheid van het ministerie van LNV zal dit jaar een belangrijke invloed krijgen. Het ministerie betaalt niet langer mee aan middelenonderzoek. Het alternatief daarvoor is actief meedoen in een uitvoeringsagenda Healthy plants, healthy

planet en het [innovatieprogramma KIJK](#) om langs die lijn met ondernemers nieuw gereedschap te ontwikkelen om gezonde groenten, bloemen en planten te blijven oogsten.

Bekijk de speerpunten Plantgezondheid in bijlage 1, pagina 21.

7. Water & Omgeving

WATER & MILIEU

Ondernemers en waterschappen hebben samen de ambitie om de kwaliteit van het oppervlaktewater in glastuinbouwgebieden verder te verbeteren. Beiden hebben hierin een eigen rol. De beste resultaten bereiken we door samen op te trekken, zoals bij de [Gebiedsgerichte Aanpak](#). Verdere verbetering van de waterkwaliteit vergt daarnaast een groter waterbewustzijn bij individuele ondernemers, om uiteindelijk de waterkringloop op het bedrijf of binnen het gebied te sluiten. Produceren in harmonie met de omgeving is de *license tot produce* voor de Nederlandse glastuinbouw.

Nagenoeg nul-emissie definiëren

Verantwoorde Glastuinbouw stuurt aan op nagenoeg nul-emissie in 2027. Komend jaar bepalen we in samenspraak met de landelijke commissies wat nagenoeg in dit verband betekent. De geplande verminderingen voor de komende jaren zijn in veel teelten met de nodige inspanningen nog te doen. Als opmaat voor nadere invulling van de term “nagenoeg” gaan de landelijke gewascommissies van Glastuinbouw Nederland per teelt aangeven wat daarna nog realistisch is. Dit is tevens belangrijke input voor het onderzoeksprogramma [Glastuinbouw Waterproof](#). Om (on)bewuste waterstromen naar oppervlaktewater te saneren, gaan we in 2019 door met de uitrol van de Gebiedsgerichte Aanpak naar andere gebieden.

Alternatieven voor goed gietwater

Voldoende goed gietwater is een essentiële productiefactor. Glastuinbouw Nederland zet in op alternatieve gietwatervoorzieningen. Gezuiverd restwater is onder voorwaarden een uitstekende bron van gietwater. Lokaal worden daarmee ervaringen opgedaan. Hetzelfde geldt voor opgevangen regenwater van bedrijfsterreinen. Mits dit water aan onze strenge eisen voldoet, is dit ook een alternatieve bron. Glastuinbouw Nederland wil het gebruik van grondwater incl. omgekeerde osmose structureel behouden als aanvullende oplossing voor goed gietwater.

Waterefficiëntie wordt de komende jaren steeds belangrijker. In Nederland lopen we nu voorop, maar de concurrentie leert snel. Water terugwinnen uit kaslucht en dat hergebruiken als gietwater is een nieuwe uitdaging.

Klimaatadaptatie

De veranderingen in het neerslagpatroon door de klimaatverandering gaan sneller dan de voorspellingen van de klimaatwetenschappers. Naast de beschikbaarheid van goed gietwater bij droogte moet de glastuinbouw ook rekening houden met perioden van steeds hevigere neerslag. Daarom rolt Glastuinbouw Nederland Rainlevlr en vergelijkbare initiatieven breder uit. Zo voorkomen we wateroverlast in onze omgeving.

Innovatieprogramma Glastuinbouw Waterproof

Een verantwoorde glastuinbouw kan niet zonder innovatie. Op het vlak van Water zijn de onderzoeken gebundeld in het innovatieprogramma Glastuinbouw Waterproof. In 2019 wordt gewerkt aan het sneller in beeld krijgen van de waterkwaliteit, zodat water veiliger hergebruikt kan worden. Daarnaast wordt verder gewerkt aan het optimaliseren van recirculatie in de substraatteelt, het optimaliseren van watergift en bemesting in de grondteelt en het ontwikkelen van alternatieve gietwaterbronnen. Ook wordt kennis ontwikkeld met betrekking tot microbiologie en waterkwaliteit. Voor het stimuleren van het waterbewustzijn ontwikkelt en test Glastuinbouw Nederland samen met studenten dit jaar een waterbewustzijnsscanner onder de noemer 'Wat weet jij van jouw Watersituatie?'. Het project Emissieloze Kas zoekt met kennis vanuit gedragswetenschappen wat ondernemers motiveert om bewust en actief te werken aan verbeteringen in hun bedrijfswaterhuishouding. Goede voorbeelden in de directe eigen omgeving scoren hoog. Het uitdragen en in de praktijk toepassen van de onderzoeksresultaten blijft van belang. Om dat te bewerkstelligen zoeken we o.a. nadere aansluiting bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de mogelijkheid om beschikbare subsidies beter te benutten.

Milieuwetgeving

Alle milieuaspecten van glastuinbouwbedrijven komen vanaf 2021 onder het Besluit Activiteiten Leefomgeving van de Omgevingswet. Glastuinbouw Nederland waakt ervoor dat bij de overgang de voorschriften niet verzwakt worden en werkbaar blijven voor ondernemers. De regio's krijgen hier nadrukkelijk mee te maken, want in de uitvoering verschuift veel van de Rijksoverheid naar waterschappen en gemeenten. Voor lokaal maatwerk is het nodig vroegtijdig aan de discussie deel te nemen. Met enige landelijke gelijkheid als doel werkt Glastuinbouw Nederland samen met Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), de Unie van Waterschappen en het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat aan handreikingen voor glastuinbouwsituaties. Gebruik hiervan houdt het onderlinge speelveld voor ondernemers zoveel mogelijk gelijk.

OMGEVING

Voldoende, moderne, goed toegeruste kassen zijn onmisbaar voor verdergaande verduurzaming rond energie en water evenals voor behoud van moderniteit en concurrentiekracht van de glastuinbouw. In 2019 werkt het team Omgeving langs vier lijnen aan randvoorwaarden rond modernisering van glasareaal.

Herstructurering & modernisering

Soms belemmert de bestaande structuur lokaal gewenste vernieuwing en modernisering van het kassenbestand. Voor die situaties zijn regelingen (instrumenten) nodig die helpen om knelpunten op te lossen. Knelpunten zoals burgerwoningen tussen kassen, watergangen op verkeerde plekken of ontbrekend handelingsperspectief voor verspreid liggend glas. Glastuinbouw Nederland werkt aan opschaling van lokale regelingen zoals de Verplaatsingsregeling Westland naar provinciaal of landelijk niveau.

Omgevingswet

In de Omgevingswet die nu wordt geconstrueerd gaan zeven wetten en 65 AMvB's op met als doel vanaf 2021 alle regelgeving en vergunningverlening rond bedrijven te vervangen door één vereenvoudigde wet. Glastuinbouw Nederland is nauw betrokken en in aanloop naar de parlementaire behandeling (via VNO/NCW) zijn wij een preferente consultatiepartner.

Omgevingsvisies

Conform de nieuwe Omgevingswet worden per 2021 de kaders voor ontwikkeling van de glastuinbouw die overheden in gemeenten, provincies en nationaal maken in diverse omgevingsvisies verwoord. Hiermee wordt het ruimtelijk beleid voor de komende decennia, ook voor glastuinbouw, vastgesteld. Dit bepaald in hoge mate wat waar ruimtelijk mogelijk is. Het team is betrokken en levert inbreng voor ruimtelijke belangenbehartiging van regio/afdeling en stelt desgewenst visies op voor glastuinbouwgebieden en -locaties.

Handhaving

Kassen in duurzame glastuinbouwgebieden zijn bestemd voor productietuinbouw. Soms sluipen andere economische activiteiten binnen, die op een later moment herstructurering van een gebied frustreren. Caravanstalling is een bekend voorbeeld. Terwijl die activiteit voor een solitair bedrijf juist een goed handelingsperspectief kan bieden. Glastuinbouw Nederland informeert hierover en doet de leden handreikingen voor lokaal maatwerk.

8. Ondernemersnetwerk

Glastuinbouw Nederland is van, voor en door glastuinbouwondernemers. De belangen en behoeften van ondernemers zijn de leidraad in ons werk. Dat geldt in de teelten én voor de thema's waaraan we werken. Vanuit dat gegeven werkt het team Netwerkcoördinatoren in 2019 aan betere verbinding van teelten aan thema's.

Plantgezondheid

Alle landelijke gewascommissies worstelen met prangende onderwerpen rond plantgezondheid en gewasbescherming. Al te vaak botsen lange termijn ambities en korte termijn knelpunten met elkaar. Netwerkcoördinatoren maken met hun commissies per gewas actieplannen met daarin de voorziene route naar oplossingen. De teelt staat in die plannen centraal.

Van binnen en van buiten

Maatschappelijke duurzaamheidseisen rond de thema's van Glastuinbouw Nederland bepalen mede de ambities van de glastuinbouw. Als collectief van ondernemers staat Glastuinbouw Nederland voor de behoefte en wensen van leden. Die zijn soms niet gelijk of zelfs tegengesteld aan maatschappelijke ambities. In de thema's en in Verantwoorde Glastuinbouw ligt de focus op *license to produce* c.q. maatschappelijk draagvlak. Het team Netwerkcoördinatie zet in 2019 actief in op verbinding met deze thema's vanuit het perspectief van ondernemers: proactief, luisterend en met focus op wat bij ondernemers kan. Van daaruit levert het team de netwerkinbreng voor de verschillende thema's.

Betrokken leden

In 2019 werkt het team Netwerkcoördinatie er aan om meer ondernemers actief aan het roer te krijgen. Niet volgend maar leidend en betrokken. Vanuit die houding nemen gewasgroepen verantwoordelijkheid en zetten met de netwerkcoördinatoren voor hun gewas per thema lijnen uit voor zowel korte als lange termijn. In groenteteelten, in potplanten en óók in snijbloementeelten. Per gewas in de landelijke commissie en naar behoefte breder in een voorzittersoverleg.

9. Regio

Per 2019 werkt Glastuinbouw Nederland aan regionale sectorale belangenbehartiging in zeven regio's; Noord-Holland, Zuid-Holland, Groningen/Drenthe, Friesland/NOP/Overijssel, Gelderland, Brabant/Zeeland en Limburg. Regiobesturen, sub-regiobesturen en ondernemersgroepen, ondersteund door regio-ondersteuners, behartigen de belangen van leden-ondernemers in het werkgebied.

Ledenbinding en communicatie

Als verbindende schakel tussen ondernemers en Glastuinbouw Nederland, vormen regio's het aanspreekpunt en draaipunt voor gebiedsgerichte initiatieven in de glastuinbouw. Regio-ondersteuners signaleren lokale en regionale kansen en bedreigingen, organiseren informatiebijeenkomsten, mobiliseren ondernemers en komen, samen met (sub-)regiobesturen op voor belangen van glastuinbouw naar gemeenten, provincies, waterschappen en stakeholders. Zo zorgen regio's voor interne communicatie, onderlinge binding, draagvlak voor landelijke standpunten, ledenbinding en zichtbaarheid van Glastuinbouw Nederland bij leden-ondernemers.

Netwerk en lobby

Voor het formuleren van beleid en standpunten, het organiseren van lobby en het initiëren van projecten voor de regionale tuinbouwsector zijn goede contacten cruciaal. Regio's bouwen, onderhouden én werken in het netwerk aan provinciale en gemeentelijke overheden, waterschappen, Greenports, regionale LTO-organisaties, onderwijsinstellingen, toelevering, ketenpartijen en andere stakeholders.

Doorvertaling landelijk thema's

Het derde taakveld is zorgen voor de uitrol van landelijke speerpunten en ambities tot regionale uitvoering op de inhoudelijke glastuinbouw thema's. Dat betekent ván het regionaal uitdragen van standpunten, visie en beleid, tót het initiëren, organiseren en faciliteren van uitvoeringsgerichte gebiedsprojecten. Een greep uit de diverse jaarplannen in de regio's:

Arbeid

Landelijke inzet richt zich op de CAO alsook lobby in relatie tot wet- en regelgeving (o.a. WAB). De krapte op de arbeidsmarkt is voornamelijk in de regio's voelbaar. Regionaal wordt ingezet op acties gericht op het verhogen van in- en toestroom van arbeidskrachten

naar de glastuinbouw en het verhogen van de aantrekkelijkheid van de glastuinbouw als werkgever.

- Inzet en lobby op positioneren van de glastuinbouwsector als ‘goede werkgever’.
- Versterken van verbinding van ondernemers met onderwijsinstellingen om instroom naar de sector te stimuleren.
- Ontwikkelen van arbeidsmarktprojecten om toestroom te stimuleren.
- Inzet en lobby gericht op het creëren van mogelijkheden voor het bieden van huisvesting arbeidsmigranten.

Energie

De ambitie van de glastuinbouw is klimaatneutraal in 2040. Randvoorwaarden zijn CO2-voorziening, warmtenetwerken, flankerend beleid en beschikbaar zijn/komen van duurzame warmte en elektriciteit. Deze ambitie vertalen de regio’s naar praktische inspanningen omtrent kennisontwikkeling en de gebiedsgerichte aanpak (energiecollectieven).

- Stimuleren en organiseren van bewustwording en kennis energietransitie uitrol van ‘Kas als Energiebron’, ‘Het Nieuwe Telen’ en ‘Glastuinbouw Fossielvrij’.
- Projectmatige inzet en lobby tot regionale ondersteuning van gebiedsgerichte energieverkenning.
- Regionale steun voor ontwikkeling van lokale energie en warmte initiatieven.
- Opzetten en faciliteren van energiecollectieven/warmtecoöperaties.
- Inzet op onderzoek naar en beschikbaarheid van het benutten van de bodem voor energiesystemen (geothermie, bodemenergie, WKO).
- Lobby en inzet op (regionale en lokale) CO2-voorziening.

Water

In lijn met de landelijke ambitie tot nagenoeg emissievrij en op gewasbeschermingsmiddelen gezuiverd lozen werken de regio’s aan goede gietwatervoorziening en emissiereductie.

Onder meer:

- (Collectieve) oplossingen voor verplichte waterzuivering (Zuid-Holland, Gelderland).
- Samenwerkingsprojecten met waterschappen DuurSaam Glashelder (Groningen/Drenthe) en Samen Zuiver (Limburg).
- Inzet op behoud van bronwater én optie van omgekeerde osmose voor gietwatervoorziening, alsook beschikbaarheid van de bodem voor opslag gietwater (diverse regio’s).

Plantgezondheid

Ambitie is duurzaam en geïntegreerd (IPM) te telen, zonder residu en emissie naar oppervlaktewater. Dit thema wordt voor wat betreft IPM voornamelijk via de gewaslijn vertaald en is in de regio nauw verbonden met het thema water;

- Inzet op monitoring waterkwaliteit/gebiedsgericht meten en bewustwording.
- Stimuleren van informatie- en kennisuitwisseling IPM en weerbaar telen.

Ruimte

Sector heeft ontwikkelings- en vestigingsruimte, duurzame randvoorwaarden én planologische zekerheid nodig om investeringen in en een duurzame toekomst mogelijk te maken. Alle regio's zetten in op behoud van voldoende ontwikkelingsruimte én instrumentarium (o. a. sanerings- en/of verplaatsingsregelingen), met focus op specifieke aandachtspunten;

- Behoud/beschermen van (kwalitatief hoogwaardig) areaal glastuinbouwbestemming in bestemmingsplannen, omgevingsvisies en -plannen (POVI/GOVI) (alle regio's).
- Inzet op ontwikkelen van mogelijkheden en instrumenten voor moderniseren en/of herstructureren tot duurzame glastuinbouwgebieden (alle regio's).
- Inzet op behoud ontwikkelingsperspectief dan wel ontwikkelen van instrumenten en voor het bieden van handelingsperspectief aan solitaire glastuinbouwbedrijven.
- Opstellen van beleidsvisie glastuinbouw en TOV in Noord Brabant (Brabant/Zeeland).
- Voldoende snelle verbindingen van en naar glastuinbouwgebieden; o.a. verbreding A20 (Zuid-Holland) en realisatie doortrekking A15 (Gelderland).

10. BIJLAGE 1. Speerpunten plantgezondheid & fytoosanitair

PLANTGEZONDHEID

- *Het oplossen van Knelpunten middelenpakket*
  - Aanvragen circa drie (tijdelijke) vrijstellingen waaronder:
    - Aanpak witte vlieg in tomaat en diverse andere glastuinbouwgewassen.
    - Aanpak plagen grondgebonden sierteelten.
    - Aanpak groeiregulatie combinatieteelten (onbedekte & bedekte teelten) Hortensia iom CEMP vollegrondbloementeelten.
  - Omzetten van tijdelijke vrijstellingen naar reguliere toepassingen voor o.a. trips, rups, groeiregulatie, virus, Pythium.
  - Op basis van ca 8 gewasgerichte actieplannen die opgesteld zijn in 2018 wordt op een gestructureerde manier uitvoering gegeven aan het oplossen van knelpunten op gewasniveau. Dit zal in nauwe samenwerking en afstemming plaats vinden met de netwerkcoördinatoren. Dit betreft de gewassen:
    - Aubergine, tomaat, komkommer, radijs, roos, gerbera, lisianthus en chrysant.
    - Voor de snijbloemen wordt er o.a. gewerkt aan Fusarium, Botrytis, trips, witte vlieg, luis en slakken.
  - In samenspraak met de netwerk coördinatoren worden in 2019 ca 8 gewasgerichte actieplannen opgesteld om op een gestructureerde manier aan knelpunten op gewasniveau te werken. Dit betreft de gewassen: Aardbeien, bladgewassen, paprika, potplanten, lelie, freesia, snijcymbidium en kleine gewasgroepen onder glas
  - Vanuit Glastuinbouw Nederland zal een verkenning gedaan worden om de mogelijkheden na te gaan om 2 stoffen geplaatst te krijgen als Basic Substances in de EU.
  - Zoeken naar mogelijkheden om biociden in de glastuinbouw toe te kunnen blijven passen.

- *Werken aan Reguliere toelatingen en of uitbreidingen (5-10)*
  - *Via regulier overleg met de toelatingshouders*

  - *Via het Fonds Kleine Toepassingen*
    - Indiening van zes projecten in 2019. Definitieve afstemming vindt plaats met de ondernemersgroep Plantgezondheid.
    - Correcte dossieropbouw ten behoeve van toegekende Fonds projecten ten aanzien van de knelpunten: Botrytis in bloemisterijgewassen, echte meeldauw bloemisterijgewassen, rhizoctonia grondgebonden bloemisterijgewassen, spint in Komkommer, valse meeldauw in radijs, luisbeheersing in andijvie en chinese kool, luisbeheersing aubergine, paprika.

  - *Via het Expert Centre Speciality Crops*
    - Circa tien projecten in uitvoering.
    - Afronding circa vijf projecten.

  - *Via EU Minor Uses*

- Kennisuitwisseling en afstemming met de EU-lidstaten om vanuit kostenefficiëntie knelpunten gezamenlijk op te pakken.
- Er wordt gewerkt aan ca. 6 EU projecten, waarvan NL van 4 projecten de trekker is:
  1. Ruimtehandeling zwavel;
  2. Trips;
  3. Groeiregulatie Pot- en perkplanten;
  4. Spintbeheersing komkommer;

➤ *Beleid Plantgezondheid*

- Positief stimuleren van versnelde toelating van laag-risico middelen in de EU en NL.
- Positief stimuleren van efficiëntere biologische bestrijders en mogelijkheden nagaan voor kosten efficiëntere toepassing biologische bestrijders.
- Aangepaste gewasindeling kleine toepassingen potplanten zodat NL-KUG ook voor die gewassen effectiever ingezet kan worden.
- Systeembenadering om te komen tot een systeemaanpak voor diverse ziekten en plagen met als pilot: mineervlieg in chrysant en luis in paprika. Daarnaast wordt dit uitgebreid met mogelijkheden voor precisie gewasbescherming, waaronder pleksgewijs toepassen.
- Begeleiding en adviesfunctie om te komen tot realistische emissiemodellen glastuinbouw (substraat en grondgebonden) en beoordelingsmodellen.
- Harmonisatie Europees toelatingsbeleid. Actief meewerken aan de REFIT van de nieuwe verordening.
- Door ontwikkelen IPM-meetlat waarbij toepassing IPM door telers in kaart wordt gebracht en als stimulans kan worden ingezet.
- In samenspraak met de netwerk coördinatoren IPM leerprogramma opzetten met daarin IPM-leergangen en leergangen 'Weerbaar Telen'.
- Uitvoering geven aan programma 'Verantwoorde Glastuinbouw' van Glastuinbouw Nederland.
- Uitvoering geven aan de Ambitie Plantgezondheid 2030 'Gezonde teelt, Gezonde Toekomst' in samenwerking met LTO Nederland.
- Samenwerking met Greenport Nederland en uitvoering geven aan het thema 'Gezonde Planten'.

Fytosanitair

➤ *Beleid Fytosanitair*

- Kennisuitwisseling rondom fytosanitaire zaken met NVWA om knelpunten vroegtijdig te herkennen c.q. te voorkomen.
- Adequaaf handelen bij calamiteiten door vaststellen oorzaak, heldere communicatie en vaststellen preventiemaatregelen.

➤ *Innovatieprogramma Fytosanitaire Robuuste Ketens*

- Uitvoering en begeleiding van het onderzoekprogramma 'Fytosanitaire Robuuste Ketens' waarbinnen wordt gewerkt aan oplossingen voor Q-organismen. Programma bestaat uit ca. 5 onderzoekprojecten.
- Directe betrokkenheid bij PPS *Ralstonia* en *Xylella* (NL en EU).
- Opstarten nieuw fytosanitair programma: Fytosanitair belangrijk voor Nederland BV.

- Fytosanitaire preventie
  - Ism LTO Nederland opstellen stelsel tot preventie en risico afdekking.
  - Opstellen preventie protocollen.
  - Werken aan openbaar digitaal informatie platform 'Fytocompass'.

Het Nieuwe Doen in Plantgezondheid

Samen met de sector, kennisinstellingen en overheid is het innovatieprogramma 'Het Nieuwe Doen in Plantgezondheid Glastuinbouw' opgesteld. Dit leidt tot een structurele aanpak om ziekten, plagen en onkruiden te voorkomen vanuit 4 pijlers: Weerbaar gewas, Robuust weerbare teeltsystemen, Slimme en innovatieve technologieën, Effectief duurzaam middelen- en maatregelenpakket. Het glastuinbouw gedeelte is ingebracht binnen het programma: Kennis In Je Kas (KIJK).

- Samen met de ondernemersgroep Plantgezondheid onderzoekprogramma 2019 - 2022 opstellen.
- Coördinatie en begeleiding van het intersectorale onderzoek programma 'Het Nieuwe Doen in Plantgezondheid' van de Topsector Tuinbouw & Uitgangsmateriaal.
- Uitvoering en begeleiding van het onderzoekprogramma 'HND in Plantgezondheid Glastuinbouw' dat bestaat uit ca. 20 onderzoekprojecten.
- Uitvoering en begeleiding van ca. 10 calamiteitenprojecten in 2019.
- Formulering en indiening van onderzoekprogramma Plantgezondheid & Fytosanitair bij Topsector Tuinbouw & Uitgangsmateriaal en voor 'Kennis in je Kas'.
- Draagvlak creëren voor financiering strategisch onderzoek om te komen tot financierbaarheid van het onderzoeksprogramma in 2019 en erna.

Projecten waar in 2019 wordt gewerkt zijn o.a.:

- Ontwikkelen van nieuwe milieu-indicator op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen.
- Onderzoek naar nieuwe biologische predatoren, maatregelen en middelen.
- Screeningsonderzoek naar correctiemiddelen.
- Precisie Gewasbescherming.